

Pensijų sistemos reforma Lietuvoje: antrosios pakopos kūrimo ypatumai ir rezultatai

Straipsnyje nagrinėjama Lietuvos pensijų reformos eiga, antrosios pensijų sistemos pakopos - kaupiamųjų pensijų fondų - kūrimosi ypatumai. Aptariami ir vertinami pirmieji pensijų reformos rezultatai, atskleidžiamos jos vykdymo metu išryškėjusios problemos. Straipsnyje autoriai remiasi atliktos pensijų sistemos reformos dalyvių (klientų) apklausos Lietuvoje rezultatais.

Raktiniai žodžiai: pensijų sistemos reforma, kaupiamieji pensijų fondai (KPF), antroji, trečioji pensijų sistemos pakopos.

The progress of Lithuanian pension system reform and the peculiarities of the second pillar - pension funds - creation are analyzed in this article. The first results of the ongoing reform are discussed and the problems are brought out. The analysis is based on the survey of pension system participants (clients) in Lithuania.

Keywords: pension system reform, pension funds, the second, and the third pillar of pension system.

В статье анализируется прогресс реформы пенсионной системы и особенности основания второй ступени - пенсионных фондов. Дискутируются первые результаты производимой реформы, выдвигаются проблемы. Анализ основывается на опросе участников (клиентов) реформы пенсионной системы в Литве. **Ключевые слова** реформа пенсионной системы, пенсионные фонды, вторая, третья ступени пенсионной системы.

Įvadas

Šalies gyventojų pakankamas pensijinis aprūpinimas senatvėje yra vienas svarbiausių valstybės vykdomos socialinės apsaugos funkcijos komponentų, todėl šalies vyriausybė turi sudaryti sąlygas pensijų sistemai normaliai funkcionuoti. Pasaulyje istoriškai susiklostė situacija, kai dauguma pensijų sistemų buvo ir yra valstybinės. Šiuo metu ilgėjant gyvenimo trukmei bei didėjant pensininkų skaičiui, vis daugiau pasaulio šalių reformuoja savo pensijų sistemas, siekdamos, kad jų veikla ir rezultatai taptų efektyvesni. Įvairiose šalyse vykstančių pensijų sistemų reformų eiga ir rezultatų analizė yra daugelio užsienio mokslininkų tyrimo objektas (Barreto, 1997; Barr, 2002; Brunner, 1996; Davis, 1995; Eitelberg, 2000; Fore, 2000; Hustead, 2000; Kriučkov, 2004; Kulu, Reiljan, 2004; Mitchell, 1999, 2000; Schwarz, Demircuc-Kunt, 1999; Sinn, 2000;

Srinivas, Whitehouse, 2000 ir kt.).

Lietuvoje taip pat pradėta įgyvendinti pensijų sistemos reforma. Šios reformos esmė yra perėjimas prie trijų pakopų pensijos sistemos. Šalia jau egzistuojančios - valstybinės socialinio draudimo pensijų pakopos

Kristina LEVIŠAUSKAITĖ - socialinių mokslų daktarė, Vytauto Didžiojo universiteto Ekonomikos ir vadybos fakulteto Finansų katedros profesorė, vedėja. Adresas: S. Daukanto g. 28, Kaunas 44246, Lietuva. Tek.: (37) 327856. Faks.: (37) 327857. El. paštas: k.levisauskaite@evf.vdu.lt

Žilvinas MALINAUSKAS - Vytauto Didžiojo universiteto Ekonomikos ir vadybos fakulteto magistrantas. Adresas: S. Daukanto g. 28, Kaunas 44246, Lietuva. Tel.: (37) 327856. El. paštas: zilvinas_malinauskas@fc.vdu.lt

formuojasi antroji ir trečioji, kurios pagrįstos kaupiamųjų pensijų fondų veikla. Tačiau pensijų sistemos reformos eiga Lietuvoje dar mažai nagrinėjama sisteminiuose tyrimuose, kurių pagalba būtų galima charakterizuoti tarpinius reformos eigos rezultatus. Prieš prasidedant reformai įvairių autorių buvo atliekami tyrimai (Katkus, Martinaitytė, 2002; Lazutka, 2002; Steponavičienė, 2003 ir kt.), tačiau prasidėjus reformai pasigendama analitinių darbų, tiek reformos šalininkų, tiek jos priešininkų argumentuotų vertinimų. Viena iš nedaugelio išimčių - profesoriaus P. Gyljo straipsnis (Reforms of pension system in Lithuania, 2004).

Apie Lietuvos pensijų sistemos reformos eigą informacija bei statistika pateikiama įvairiuose periodiniuose leidiniuose ir internetiniuose portaluose, tačiau ji fragmentiška ir daugiau atspindi kiekybinius, bet ne kokybinius vykdomos reformos rezultatus. Trumpalaikiame periode kiekybiniai rodikliai demonstruoja pradėtos reformos Lietuvoje sėkmę. Bet reformos tikroji sėkmė išryškės ilgalaikiame periode ir tiek, kiek ji pateisins pensijų sistemos dalyvių lūkesčius. Todėl jau dabar svarbu analizuoti, kaip vertina vykstančią reformą joje dalyvaujantieji, kokia yra jų motyvacija, lūkesčiai ir kiek jie pagrįsti, siejant su pirmaisiais pensijų fondų veiklos kiekybiniais rezultatais bei daromais sprendimais. Tiesa, kai kurie kaupiamieji pensijų fondai yra atlikę keletą šių fondų dalyvių apklausų, tačiau objektyviam ir sisteminiam pensijų sistemos reformos eigos vertinimui jos nenaudotinos. Taigi, kaupiamųjų pensijų fondų, kaip svarbiausios pensijų sistemos reformos Lietuvoje sudėtinės dalies, formavimosi ir veiklos tendencijų atskleidimas ir savalaikis jų koregavimo būtinumo įvertinimas, siekiant ilgalaikių reformos tikslų, yra aktuali mokslinė problema.

Tyrimo objektas - kaupiamieji pensijų fondai, kaip Lietuvos pensijų sistemos sudedamoji dalis.

Tyrimo tikslas - įvertinti KPF formavimosi ir veiklos ypatumus bei tendencijas pradiniam Lietuvos pensijų sistemos reformos įgyvendinimo etape.

Tyrimo metodai - mokslinės literatūros

sisteminė analizė, anoniminė anketinė apklausa, statistinė analizė, duomenų grupavimas ir grafinis interpretavimas.

Pensijų sistemos ir jų reformas lemiančios priežastys

Kiekviena šalis turi individualią, tik jai būdingą pensijų sistemą, tačiau ji paprastai grindžiama visoms šalims bendrais principais. Tai sąlygoja faktas, kad bet kurios šalies pensijų politika siekiama panašių tikslų, o pagrindinis yra aprūpinti šalies piliečius pragyvenimo šaltiniu sulaukus senatvės.

Pagrindiniai pensijų sistemos organizavimo būdai:

1. Sistema, paremta einamosiomis įmokomis (*angl.* pay-as-you-go - PAYG), kai įmokos, surinktos iš dirbančiųjų, iš karto išmokamos dabartiniams pensininkams. Šiuo principu dažniausiai yra paremtos valstybinės pensijų sistemos. Jos finansuojamos iš valstybės biudžeto arba, kaip ir Lietuvos atveju, iš specialaus fondo, skirto socialinėms išmokoms, įmokų.

2. Fondinė kaupiamoji sistema. Pensijos yra mokamos iš fondo, sukauptos iš šios sistemos narių įmokų ir jas investavus finansų rinkose. Šiuo būdu dažniausiai finansuojamos privačios pensijos, kurios gali būti kaupiamos KPF.

Pasirinktas santykis tarp šių dviejų pagrindinių organizavimo būdų ir charakterizuoja vienos ar kitos šalies pensijų sistemą. Valstybinės pensijos iš dalies finansuojamos PAYG principu, t.y. sudaromi didesni valstybinių pensijų fondų rezervai, ir tada jie būna investuojami. Kaupiamieji fondai gali būti finansuojami mišriai - dalis pensijų įsipareigojimų dengiama iš sukaupytų rezervų, kita dalis mokama iš naujų apdraustųjų įmokų, tačiau dažniau privačios pensijos finansuojamos kaupiamuoju būdu.

Įvairių pasaulio šalių pensijų sistemų panašios problemos, nepriklausomai nuo to, ar šalyje veikia vienpakopė valstybinio socialinio draudimo sistema; ar kelių pakopų. Įvairūs užsienio autoriai (Andrews, 2006; Brunner, 1996; Natali, 2004; kt.), nurodo įvairias kitas priežastis, dėl kurių verta

vykdyti reformą šalyse, turinčiose PAYG sistemą: efektyvesnė kapitalo rinka, darbo rinkos iškraipymų sumažėjimas, padidėjęs taupymo lygis šalyje. Pagal E. S. Andrews (2006) pagrindinės pensijų sistemos reformos priežastys: demografinės problemos, mažos pensijos, mokesčių vengimas, nėra asmeninės atsakomybės už savo ateitį. Dėl to didėja biudžeto deficitas, įtampa finansų rinkoje.

Pensijų sistemos reformos Europos Sąjungos šalyse

Paskutinį dešimtmetį ES socialinės apsaugos sistemose susiklostė situacija, kai valstybių biudžetai dėl didėjančių išmokų socialinės apsaugos sektoriui turi rimtų deficito problemų.

2004 metais visos 25 Europos Sąjungos šalys (ES-25) buvo pradėjusios vykdyti pensijų sistemų reformas. Reformuojant Europos Sąjungos pensijų sistemas diegiama trijų pakopų pensijų sistema: 1) pirmą pakopą - valstybinę privalomą PAYG tipo; 2) antrą pakopą savanorišką ir vykdomą per kaupiamuosius pensijų fondus; 3) trečiąją pakopą savanorišką ir vykdomą individualių kaupimo sąskaitų principu (Natali, 2004a).

Visos šalys praėjo skirtingą socialinės apsaugos sistemų raidos kelią, tačiau reformos priežastys panašios: dėl demografinių problemų blogėjantis santykis tarp dirbančiųjų ir pensininkų, egzistavusių pensijų programų (schemų) mažas efektyvumas.

Dėl skirtingo socialinės apsaugos sistemų išsivystymo, didžiausi skirtumai tarp atskirų šalių pensijų sistemų yra pirmojoje pensijų sistemos pakopoje. Reformuojamos pensijų sistemos neturi esminių skirtumų antroje ir trečiojoje pakopose.

Daugumos ES šalių pensijų sistemos pirmosios pakopos remiasi PAYG principu, išimtį sudaro Airija, Danija, Olandija ir Didžioji Britanija, šių šalių pensijų pirmosios pakopos panašios tuo, kad yra pagrįstos apibrėžtų išmokų principu. Tačiau, kaip pabrėžia D. Natali (2004a), nesvarbu, kokių principu būtų pagrįstas skirtingų šalių pirmosios pensijų sistemos pakopos veikimas, jos susiduria su panašiomis

problemomis ir taiko panašius jų sprendimo būdus: pensijų programų (schemų) efektyvumo didinimą, sąlygų efektyvesniam pensinio amžiaus žmonių įdarbinimui sudarymą; pensinio amžiaus didinimą.

Analizuodami 1 lentelės duomenis pastebime, kad pirmosios pensijų pakopos ES - 25 šalyse dažniausiai yra vykdomos tokiais išmokų schemų būdais: pensijų pagal poreikį, nediferencijuotų pensijų; pensijų, susijusių su įmokomis; pensijų, susijusių su buvusiomis pajamomis.

Lietuvoje pirmoji pakopa organizuojama pagal nediferencijuotų ir susijusių su buvusiomis pajamomis pensijų schemas. Nediferencijuotų pensijų šalių grupėje pirmosios pakopos yra organizuojamos ir PAYG principu, ir fondinių kaupiamųjų sistemų pagrindu. Šios schemas populiarumas tarp įvairaus ekonominio pajėgumo šalių leidžia teigti apie jos efektyvumą įvairių sistemų atžvilgiu. Tikėtina, kad jos populiarumą lemia mažos administravimo išlaidos. Tačiau gali būti nepatenkinti didelės pajamos gaudavę

Pensijų sistemos pirmosios pakopos išmokų struktūra ES - 25 šalyse

Pirmosios pakopos išmokų struktūra	Šalys
Pensijos pagal poreikį	Austrija, Belgija, Kipras, Prancūzija, Vokietija, Graikija, Vengrija, Malta, Lenkija, Portugalija, Slovėnija, Ispanija, Švedija, Suomija, Airija, Danija, D.Britanija, Olandija
Nediferencijuotos pensijos	Kipras, Čekija, Estija, Prancūzija, Graikija, Lietuva , Lenkija, Portugalija, Ispanija, Švedija, Suomija, Airija, Danija, D.Britanija, Olandija
Minimalios pensijos garantija	Austrija, Graikija
Pensijos susiję su įmokomis	Austrija, Belgija, Estija, Prancūzija, Vokietija, Vengrija, Italija, Latvija, Lenkija, Portugalija, Slovakija, Slovėnija, Ispanija, Švedija, Suomija
Pensijos susiję su darbo stažu	Belgija
Pensijos susiję su buvusiomis pajamomis	Kipras, Čekija, Estija, Graikija, Vengrija, Latvija, Lietuva , Malta, Portugalija, Slovakija
Pensijos priklauso nuo mokesčio dydžio	Italija
Pensijos pilnai finansuojamos valstybės	Danija

Šaltinis: sudaryta, remiantis Natali, D. (2004a,b,c). La metode ouverte de coordination (moc) en matière des pensions et de l'intégration européenne.

asmenys, kadangi šia schema nesiekama Jungtinė Karalystės ir Olandijos pensijų sistemos kompensuoti pajamų praradimą dėl išėjimo į yra labai gerai išvystytos (Brauninger, 2003). pensiją. Šalių grupė, naudodama pensijų, susijusių Kitos valstybės tik neseniai pradėjo vykdyti su buvusiomis pajamomis, schemą, siekia pensijų sistemos reformą. Todėl šalyse su geriau sumažinti pragyvenimo lygio kritimą sulaukus išvystytomis privačių pensijų fondų sistemomis pensinio amžiaus. Sudėtinga išskirti kurią nors privačiuose pensijų fonduose kaupiamos lėšos schemą kaip geriausią, kadangi kiekviena turi tampa antru svarbiausiu pensijų šaltiniu po privalumų ir trūkumų. valstybinių pensijų fondų mokamos pensijų dalies.

Teigiami pokyčiai pirmojoje pakopoje Pagrindiniai kaupimu paremtos pensijų sąlygoja ne tik visos pensijų sistemos veikimo sistemos privalumai pagal P. Kriučkov (2004) yra efektyvumo padidėjimą, bet ir valstybės biudžeto tokie:

deficito sumažėjimą, vertybinių popierių rinkos 1. Pensijos dydis tiesiogiai priklauso nuo kapitalizacijos padidėjimą. Tai gerina valstybės mokėtų įmokų dydžio. Dėl šios ir kitų priežasčių pensijų fondų dalyviai aktyviai domisi, kur ir kaip tiesiogines investicijas (Andrews, 2006). Tačiau investuojami jų pinigai.

būtina pabrėžti, kad daugeliui išvystytų pasaulio 2. Kaupimu paremtos pensijų sistemos valstybių nepalankūs demografiniai rodikliai dalyviai paprastai yra labiau apsaugoti nuo toliau įtakos valstybinių pensijų, pagrįstų PAYG galimos politinės įtakos (paskirstymu paremta principu, kai esami mokesčių mokėtojai moka už sistema tiesiogiai priklauso nuo politinių dabartinius pensininkus, mažėjimą (Pensions in sprendimų).

Europe, 2002). Todėl valstybių vyriausybės 3. Mažėja mokesčių slėpimas - pensijų fondų stengiasi panaikinti šiuos trūkumus, vykdydamos dalyviai suinteresuoti sukaupti kuo didesnę reformas, formuodamos kelių pakopų pensijų pensiją.

sistemas, skatindamos privačių kaupiamųjų 4. Ekonomikoje atsiranda priemonės pensijų fondų, kurių pagrindinė užduotis yra ilgalaikiam investavimui.

stabilių pensinių išmokų klientams užtikrinimas, Tačiau, nors perėjimas prie kaupimu paremtos įdarbinant (t.y. investuojant) surinktas lėšas, pensijų sistemos ir padeda spręsti esmines šalių steigimų. Šiuo aspektu dabartinė atskirų ES ekonomikos bei socialines problemas, būtina valstybių situacija labai skirtinga. Pavyzdžiui, atsižvelgti ir į galimus neigiamus kaupimu

pagrįstos sistemos aspektus. Svarbesni iš jų minimi šie:

1. Visi visuomenės nariai, nežiūrint jų skirtingo išsilavinimo, privalo būti pakankamai gerai susipažinę su galimybėmis kaupti pensiją, finansiniais instrumentais ir pan.

2. Kaupimu paremtos sistemos veiklos organizavimas yra ganėtinai sudėtingas procesas ir todėl reikalauja tikslaus bei racionalaus jo reguliavimo.

3. Dėl nesėkmingų investicijų ar didelių pensijų fondo išlaidų gali ženkliai sumažėti lėšos, skirtos pensijoms.

Taigi, nors visų užsienio šalių pensijų sistemų problemos yra labai panašios, šalys, atsižvelgdamos į minėtus aspektus ir į konkrečios šalies situaciją, renkasi skirtingus reformų kelius, sprendžiant iškilusias problemas.

Pensijų sistemos reforma Lietuvoje ir kaupiamųjų fondų vaidmuo

Nuo 1991 m. Lietuvoje veikiantis socialinis draudimas („Sodra“) remiasi solidarumo principais - piliečiai, mokėdami įmokas „Sodrai“, remia šiuo metu esančius pensininkus, o šiems piliečiams sulaukus senatvės, jiems pensijas mokės jų vaikai. Ši sistema veikia einamųjų įmokų principu (*angl.* pay as you go). Nuo 1995 m., pakeitus pensijos skaičiavimo metodiką, išmokos griežtai siejamos su įmokų mokėjimu ir buvusiomis asmens pajamomis (tik tie asmenys, kurie yra mokėję įmokas, turi teisę gauti socialinio draudimo pensijas).

Valstybinė pensijų sistema susiduria su socialinio draudimo biudžeto formavimo problemomis: mažėja įmokų dėl mažėjančio dirbančiųjų skaičiaus (mažėjantis gimstamumas, emigracija), mokesčių vengimas, daugėja išmokų dėl didėjančio pensininkų skaičiaus (ilgėjanti gyvenimo trukmė). Be to, „Sodros“ mokamos senatvės pensijos yra mažos, neužtikrina pakankamo asmens buvusio darbo užmokesčio kompensavimo. Valstybinė pensijų sistema neskatina asmeninės atsakomybės už savo ateitį.

Visos šios problemos paspartino pensijų sistemos reformos pradžią Lietuvoje. Įvertinus šias priežastis, Lietuvoje, kaip ir ES - 25 šalyse, įgyvendinama trijų pakopų pensijų sistemos reforma (Paas ir kt., 2004):

1. Pirmoji pakopa - valstybinė pensija, senatvėje garantuojanti pragyvenimo minimumą. Tai ir šiuo metu šalyse vykdomas privalomas socialinis draudimas, kurį administruoja valstybinės institucijos.

2. Antroji pakopa - privalomas kaupiamasis pensinis draudimas, kurio tikslas - teikti grynai nuo sumokėtų įmokų priklausančias pensijas. Pakopa gali būti tiek valstybinė, tiek privati kaupiamoji.

3. Trečioji pakopa - savanoriškas pensinis draudimas. Juo asmenys gali draustis savu noru ir kiekvienas pagal savo galimybes. Tokį draudimą vykdo privatūs pensijų fondai.

Galima teigti, kad Lietuvoje 2004m. pradėta pensijų sistemos reforma buvo savalaikis ir racionalus žingsnis. Lietuva nebuvo tarp tų ES - 25 šalių, kurios pirmosios pradėjo vykdyti pensijų sistemos reformas, tačiau tai leido perimti reformos pradininkų patirtį.

KPF įkūrimas Lietuvoje yra esminė pensijų sistemos reformos dalis, fondai įkurti kaip alternatyva ir konkurentas egzistavusiam monopolistui socialinės apsaugos rinkoje - „Sodrai“. Be to, individualių kaupiamųjų sąskaitų sistema, vykdoma KPF, skatina gyventojų atsakomybę už savo ateitį.

Lietuvos socialinės apsaugos ir darbo amžius nuo 18 iki 50 metų; išsilavinimas - ministerijos duomenimis, 2006 metais Lietuvoje vidurinis/aukštasis universitetinis mokslas. veikė 6 pensijų fondų valdymo įmonės bei 6 Respondentų skaičius pasirinktas, remiantis gyvybės draudimo įmonės, teikiančios senatvės šia statistine informacija (Lietuvos Socialinės pensijų kaupimo paslaugas. Bendras skaičius apsaugos ir darbo ministerijos 2005 09 01 apdraustųjų Valstybiniame socialiniame draudimo duomenys):

- Bendras apdraustųjų VSDF skaičius 1250957;
- KPF (antrosios pakopos) dalyvių skaičius 684047.

fonde yra 1.250 957 piliečių. 2003 - 2005 m. asmeninių kaupiamųjų sąskaitų programą pasirinko 684047 dalyvių, tai yra 54,68%. Pensijų fondų skaičius yra 71 (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2006a).

Klasifikuojant pensijų fondus pagal tipą galima išskirti tris grupes: konservatyvus, mišrus bei akcijų. Didžiausias pensijų kaupimo dalyvių skaičius pasirinko mišrų tipą 562139, t.y. 82,18% visų reformos dalyvių. Kitus fondų tipus pasirinko gerokai mažiau dalyvių: konservatyvų - 17,12%, akcijų - 0,7%. Fondai sukaupę 330 mln Lt., jų lėšos investuojamos į Lietuvos ir užsienio šalių vertybinių popierių rinkas. (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2006b).

Tyrimo rezultatai ir jų apibendrinimas

Pensijų sistemos reformos eigos Lietuvoje tyrimas

Tyrimo metu buvo siekiama įvertinti Lietuvos gyventojų - KPF klientų - nuomonę apie priežastis, lėmusias KPF pasirinkimą, fondų darbuotojų profesionalumą, klientų informuotumo lygį įvairiais svarbiais pensijų reformos klausimais.

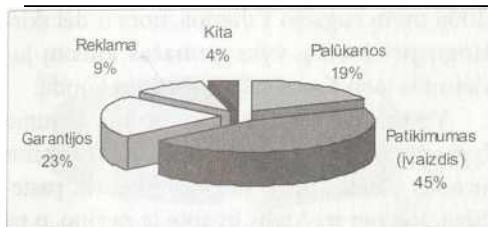
Tyrimo aprašymas

Lietuvos gyventojų nuomonės apie pensijų sistemos reformą tyrimas atliktas naudojant anketavimą. Tiriamųjų grupė pasirinkta taikant netikimybinį, atsitiktinį grupės parinkimo būdą. Tyrimas buvo atliekamas visoje Lietuvoje, panaudojant atsitiktinę imtį. Tiriamąja populiacija buvo atsitiktinai pasirinkti visi tyrimo metu sutikę atsakyti į klausimus asmenys. Apklausa vykdyta 2005 metų rugsėjo - 2006 metų sausio mėnesiais.

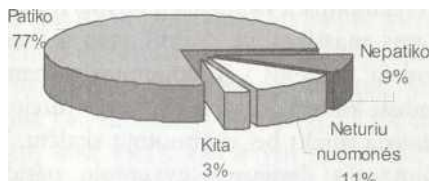
Tyrimo rajonai buvo pasirinkti atsitiktiniu būdu: Kauno, Jonavos, Vilniaus, Kaišiadorių, Klaipėdos, Prienų, Pasvalio, Pakruojo, Šiaulių, Kelmės, Mažeikių, Skuodo, Šilalės, Šalčininkų, Šilutės rajonai, Druskininkų miestas. Respondentų

Tyrimui atlikti naudota kaupiamųjų pensijų fondų klientų anoniminė anketinė apklausa. Respondentams buvo pateikta 10 klausimų. Gauti rezultatai apibendrinti grafikuose (duomenims apdoroti naudota Windows Excel programinė įranga).

Kaip matome iš 1 pav. esančių duomenų, respondentų paprašius įvardinti priežastis, įtakojusias jų apsisprendimą pasirenkant KPF, beveik pusė apklaustųjų kaip svarbiausią priežastį nurodė patikimumą, o maždaug

1 pav. Priežastys, įtakojušios respondentus renkančius KPF

2 pav. KPF darbuotojų bendravimo su respondentais kokybės vertinimas

penktadalis - garantijas.

Šios dvi gyventojų grupės galėtų būti traktuojamos vienodai ir galima daryti išvadą, kad nuosaikios pozicijos laikosi apie du trečdaliai respondentų. Ir jie galėtų būti priskirti konservatyvų ir mišrų pensijų fondo tipą pasirinkusių grupei. Kaip svarbiausią veiksnių palūkanas nurodžiusių respondentų dalis sudaro mažiau negu penktadalį visų apklaustųjų, sąlyginai juos galima priskirti rizikingesnės pakraipos - akcijų fondus pasirinkusių asmenų - grupei.

KPF personalo darbo kokybė dažnai yra lemiamas veiksnys klientui priimant vienokį arba kitokį sprendimą. Keturi penktadaliai respondentų teigiamai įvertino KPF darbuotojų darbo kokybę (2 pav.).

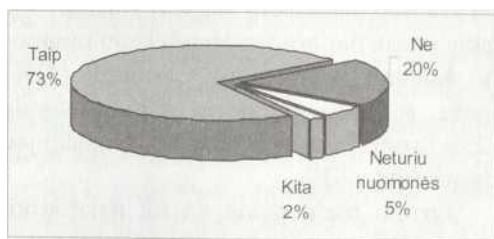
Profesionalumas - kitas svarbus kriterijus, leidžiantis įvertinti, ar fondų darbuotojai aiškiai klientams atskleidė pensijų sistemos reformos esmę (3 pav.). Daugiau kaip du trečdaliai respondentų atsakė, kad jiems aiškiai ir suprantamai buvo paaiškinta privačios pensijų sistemos esmė. Galima teigti, kad dauguma respondentų teigiamai įvertino KPF darbuotojų darbo kokybę ir profesionalumą.

Nagrinėdami 4 pav. duomenis, matome, kad respondentai paklausti, ar žino apie galimybę

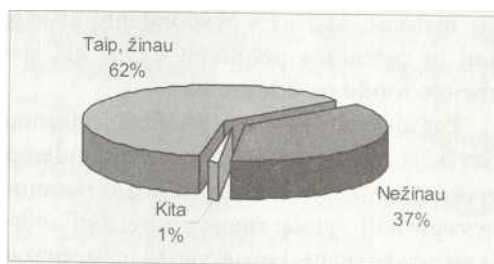
pakeisti Kaupiamąjį Pensijų Fondą, teigiamai atsakė beveik du trečdaliai.

Lygindami 2, 3 ir 4 pav. duomenis, galime įžvelgti tam tikrą tendenciją: nors tik dešimtadaliui apklaustųjų nepatiko aptarnavimo kokybė; tačiau jau 20 procentų mano, kad jiems neaiškiai buvo paaiškinta pensijų sistemos reformos esmė ir beveik 40 procentų respondentų nežino, kad yra tokia galimybė - pakeisti Fondą po trejų metų.

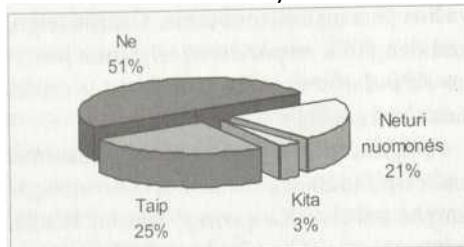
Toliau bandoma išsiaiškinti - ar klientai galvoja pakeisti KPF, rezultatai pateikti 5 pav. Pusė apklaustųjų yra apsisprendę nekeisti KPF, juos galima priskirti tai grupei reformos dalyvių, kurios dalyvavimas ir palaikymas buvo lemiamas sėkmingai re-

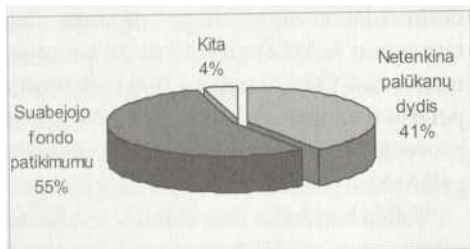
3 pav. KPF darbuotojų profesionalumo bendraujant su respondentais vertinimas

4 pav. KPF respondentų informuotumo lygis (apie galimybę keisti KPF)

5 pav. Respondentų nuostatos dėl KP keitimo ateityje

6 pav. Priežastys, dėl kurių respondentai planuoja pakeisti KPF

formos eigai. Tačiau galima teigti, kad praėjus trims metams nuo reformos pradžios, tai yra nuo 2006 metų rugsėjo 1 dienos, bus gana svarbi dar neapsisprendusiųjų nuomonė. Kadangi neapsisprendę asmenys (21%) kartu su nusprendusiais pakeisti fondą (25%) sudarys beveik pusę visų piliečių jau pasirinkusių KPF.

Tyrimo metu siekta ne tik išsiaiškinti, ar yra klientų, norinčių pakeisti KPF, bet ir siekta sužinoti tokio sprendimo priežastis. Į šį klausimą atsakė tik tie 25% respondentų, kurie galvoja pakeisti KPF. Iš 6 pav. duomenų matome, kad 41% respondentų atsakė, kad jų netenkina palūkanų dydis, kiti suabejojo fondo patikimumu.

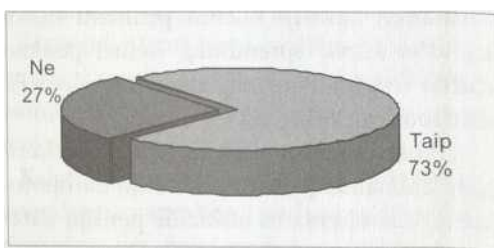
Paradoksalu, tačiau įpusėjus reformai išryškėja dvi panašaus dydžio respondentų grupės, turinčios visiškai priešingas nuomones apie KPF veiklą: vienai grupei KPF veikla atrodo pernelyg konservatyvi ir per mažai pelninga; kita - kad KPF pernelyg rizikuoja ir dėl to yra nepatikimi. Tikėtina, kad po 2006 metų rugsėjo 1 dienos, nors ir dėl skirtingų priežasčių, vyks nemažas klientų judėjimas tarp Kaupiamųjų Pensijų Fondų.

Vertinant respondentų informuotumo lygį apie galimybę patikrinti KPF rezultatus ir savo indėlio dydį Internetu (7pav.), pastebėta, jog net trečdalis jų apie ją nežino, o tai atskleidžia ir KPF darbuotojų profesionalumo lygį bei realią situaciją rinkoje.

Gana sudėtinga objektyviai charakterizuoti fondų darbuotojų ir klientų bendravimo rezultatus. Prasidėjus reformai ir gyventojams masiškai, su dalimi savo mokesčių „Sodrai“, perėjus į Kaupiamuosius pensijų fondus, laimėjo tie fondai, kurie turėjo didžiausią filialų bei darbuotojų skaičių. Tuo laikotarpiu dauguma gyventojų pasidavė grupės jausmui ir pasirinko

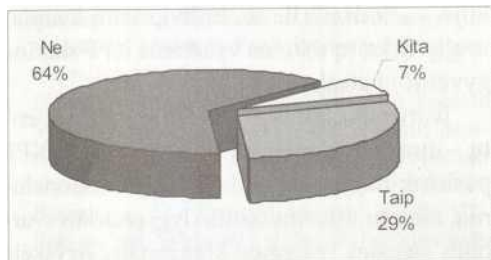
KPF labai gilindamiesi į konkrečias pensijų sistemos reformos sąlygas, o fondų darbuotojai grynai techniškai nespėjo naujuosius klientus aprūpinti visa reikiama informacija bei paaiškinti pensijų sistemos reformos esmę.

Tolesnę situaciją gerai apibūdina 8 pav. pateikti rezultatai: beveik du trečdaliai apklaustųjų neigiamai atsakė į klausimą, ar tikrina savo ir fondo finansinius rodiklius Internetu. Remiantis šiais rezultatais galima daryti dvi prielaidas: a) dauguma respondentų nesidomi savo indėlio rezultatais, b) respondentai visiškai pasitiki fondo kompetencija bei patikimumu ir jiems užtenka KPF paštu atsiunčiamos ataskaitos.

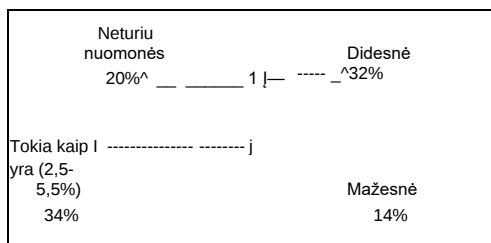
7pav. Respondentų informuotumo lygis apie galimybę patikrinti KPF rezultatus ir indėlio dydį Internetu

PENSIJŲ SISTEMOS REFORMA LIETUVOJE:
ANTROSIOS PAKOPOS KŪRIMO YPATUMAI IR REZULTATAI

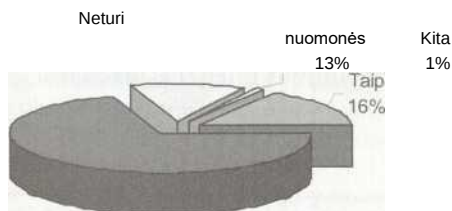

8 pav. Ar respondentai tikrina KPF rezultatus ir savo indėlio dydį Internete?

Pagal 9 pav. pateiktus duomenis, pensijų sistemos reformos situaciją gerai apibūdina tie du trečdaliai visų apklaustųjų, kurie mano, kad mokesčių, skiriamų į KPF, dalis turėtų būti tokia, kokia yra (2,5 - 5,5%), arba didesnė - tai reformos šalininkų grupė, kurios palaikymas vykdant reformą buvo ir yra lemiamas, siekiant sėkmingos reformos baigties. Respondentai, galvojantys, kad KPF yra skiriama per didelė mokesčių dalis,

9 pav. Respondentų nuomonė apie į KPF skiriamų įmokų „Sodrai“ dydį

10 pav. Respondentų apsisprendimas dėl dalyvavimo III-ioje pensijų sistemos pakopoje galėtų būti priskiriami nepatenkintų reforma grupei.

Nors objektyviau charakterizuoti III -ią pakopą reikalingi platesni tyrimai, mūsų tyrimo duomenimis (10pav.), respondentai nelinkę investuoti į KPF siūlomą papildomą savanorišką pensijos III-ią pakopą, žinodami, kad už ją

neatsako valstybė. Be to, investicinis gyvybės draudimas pradėtas įgyvendinti anksčiau, todėl užėmė III-ios pakopos vietą Lietuvos rinkoje. Trečioji pakopa yra labiau orientuota į didesnes negu vidutinės pajamas turinčių asmenų grupę, todėl galima teigti, kad ši piliečių grupė artimiausiu metu nebus gausi.

Išvados

Pasirinktas santykis tarp dviejų pagrindinių organizavimo būdų (PAYG ar fondinė kaupiamoji) charakterizuoja vienos ar kitos šalies pensijų sistemą. Pagrindinės pensijų sistemos reformos priežastys: demografinės problemos, mažos pensijos, mokesčių vengimas, nėra asmeninės atsakomybės už savo ateitį, didėja biudžeto deficitas, įtampa finansų rinkoje. Reformavus pensijų sistemą efektyviau veikia kapitalo rinka, sumažėja darbo rinkos iškraipymų, padidėja taupymo lygis šalyje.

ES - 25 socialinės apsaugos sistemose susiklostė situacija, kai valstybių biudžetai dėl didėjančių išmokų socialinės apsaugos sektoriui turi rimtų deficito problemų. Dėl to reformuojant Europos Sąjungos pensijų sistemas diegiama trijų pakopų pensijų sistema:

- 1) pirmą pakopą - valstybinę privaloma PAYG tipo;
- 2) antrą pakopą - savanorišką ir vykdomą kaupiamųjų pensinių fondų;
- 3) trečioji pakopa - savanorišką ir vykdomą KPF.

Teigiami perėjimo prie kaupiamosios pensijų sistemos aspektai: pensijos dydis tiesiogiai priklauso nuo mokėtų įmokų dydžio, kaupimu paremtos pensijų sistemos dalyviai paprastai yra labiau apsaugoti nuo galimos politinės įtakos, mažėja mokesčių slėpimas - pensijų fondų dalyviai suinteresuoti sukaupti kuo didesnę pensiją, ekonomikoje atsiranda priemonės ilgalaikiam investavimui.

Tačiau būtina atsižvelgti ir į galimus neigiamus kaupimu pagrįstos sistemos aspektus. Svarbesni iš jų minimi šie: visuomenė, kurią atstovauja įvairaus išsilavinimo žmonės, privalo

būti pakankamai gerai susipažinusi su galimybėmis kaupti pensiją; kaupimu paremtos sistemos veiklos organizavimas yra ganėtinai sudėtingas procesas ir todėl reikalauja tikslaus ir racionalaus jo reguliavimo; dėl nesėkmingų investicijų ar didelių pensijų fondo išlaidų gali ženkliai sumažėti lėšos, skirtos pensijoms.

Taigi, nors visų užsienio šalių pensijų sistemų problemos yra labai panašios, šalys, atsižvelgdamos į minėtus aspektus ir į konkrečios šalies situaciją, renkasi skirtingus reformų kelius, sprendžiant iškilusias problemas.

Lietuvos valstybinei pensijų sistemai „Sodra“ susiduriant su biudžeto formavimo problemomis - mažėja įmokų dėl mažėjančio dirbančiųjų skaičiaus, mokesčių vengimas, daugėja išmokų dėl didėjančio pensininkų skaičiaus - šalyje vykdoma trijų pakopų pensijų sistemos reforma.

KPF įkūrimas Lietuvoje yra esminė pensijų sistemos reformos dalis. Fondai įkurti kaip alternatyva ir konkurentas egzistavusiam monopolistui socialinės apsaugos rin-

• Galima prognozuoti, kad po 2006 metų rugsėjo 1 dienos, kai įstatymu bus leidžiama pakeisti pasirinktą reformos pradžioje kaupiamąjį pensijų fondą, Lietuvos pensijų sistemos rinkoje vyks nemažas klientų judėjimas tarp KPF.

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad Lietuvoje realizuojama trijų pakopų pensijų sistemos reforma atitinka daugumoje ES-25 šalyse vykdomas pensijų reformas, o reformos realizavimo tempai yra pakankamai spartūs. Tačiau tyrimas taip pat parodė, kad ne visi reformos dalyviai yra patenkinti tiek kiekybiniais, tiek kokybiniais reformos rezultatais. Todėl reformos vykdytojai, siekdami ilgalaikių teigiamų reformos rezultatų, turėtų labiau atsižvelgti į jos dalyvių vertinimus ir teisėtus lūkesčius.

Literatūra

1. Andrews, E. S. (2006). Pension reform and the development of pension systems: an evaluation of World Bank assistance. Prieiga per internetą: <<http://www.worldbank.org/pensions>> koje - „Sodrai“. Be to, individualių kaupiamųjų sąskaitų sistema vykdoma KPF skatina gyventojų atsakomybę už savo ateitį.

Įvertinus Lietuvos gyventojų - KPF klientų - nuomonę apie priežastis, lėmusias KPF pasirinkimą, fondų darbuotojų profesionalumą, klientų informuotumo lygį įvairiais svarbiais pensijų reformos klausimais, išryškėja pensijų sistemos reformos tendencijos:

- Dauguma respondentų yra patenkinti vykstančia pensijų sistemos reforma Lietuvoje.
- Žemas klientų informuotumo lygis kai kuriais esminiais pensijų sistemos reformos klausimais parodo dar neišnaudotas KPF veiklos gerinimo galimybes.
- Nedidelė tikimybė, kad pensijų sistemos reformos III - ia pakopa Lietuvoje turi dideles perspektyvas artimiausioje ateityje.

2. Barreto, E. A., Mitchell, O. S. (1997). Privatizing Latin American Retirement Systems // **Benefits** Quarterly, 13(3).
3. Barr, N. (2002). The pension Puzzle. Prerequisite - ties and Policy in Choices in Pension Design. International Monetary Fund. Prieiga per internetą: <<http://www.imf.org>>
4. Blake, D. (2003). The United Kingdom Pension System: Key Issues. London: The Pensions Institute. Prieiga per internetą: <http://www.lse.ac.uk/ubs/pdf/dp_11.pdf>
5. Brauningner, D., Pension reforms in the EU. Prieiga per internetą: <http://www.dbresearch.com/PROD/DBR_INTERNET_ENPROD/PROD000000000067836.PDF>, 1 lapkričio, 2003.
6. Brunner, J. K. (1996). Transition from a Pay-as-you-go to Fully Pension System: The Case of Differing Individuals and Intergenerational Fairness // *Journal of Public Economics*.
7. Chan-Lau, J. A. (2004). Pension Funds and Emerging Markets // *IMF Working Paper WP/04/181*. Prieiga per internetą: <<http://repari.free.fr/im-f04181.pdf>>
8. Davis, E. P. (2003). Issues in the Regulation of Annuities Markets. The Pension Institute: Discussions Paper PI-0213. Prieiga per internetą: <<http://www.pensions-institute.org>>
9. Eitelberg, C. (2000). Public Pension Design and Responses to a Changing Workforce // In: Pension for the Public sector. - Eds. Olivia S. Mitchell and Edwin Husted. - Pension Research Council. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
10. Fore, D.(2000). Going Private in the Public Sector: The Transition from Defined Benefit to Defined Contribution Pension Plans. / In: Pensions for the Public Sector. Ed. O. S. Mitchell and E. Husted. Pension Research Council. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press.
11. Gylys, P. (2004). Reforms of pension system in Lithuania //

PENSIJŲ SISTEMOS REFORMA LIETUVOJE:
ANTROSIOS PAKOPOS KŪRIMO YPATUMAI IR REZULTATAI

- Ekonomika, Nr.66.
12. Husted, E., Mitchell, O. S. (2000). Public sector Pensions Plans: Lessons and Challenges for the 21st Century // In: Pensions for Public Sector. - Eds. Olivia S. Mitchell and Edwin Husted. - Pension Research Council. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
13. Kardelis, K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Judex leidykla.
14. Katkus, V., Martinaitytė, E. (2002). Pensijų reforma: pensijų fondų sistemos Lietuvoje kūrimo problemos. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas.
15. Kulu, L., Reiljan, J.(2004). Old-age pension reform in Estonia on the Basis of the World Banks multi pillar approach. Tartu University Press, Order No 649.
16. Крючков, П. (2004) Реформа пенсионной системы: международный опыт и рекомендаций для России. Prieiga per Internetą: <<http://www.ng.ru/ideas/2004-07-13/history.html>>
17. Lazutka, R.(2002). Pensijų ekonomikos principai H Pinigų studijos. Vilnius: Lietuvos bankas, Nr 4.
18. LR Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas (2003) H Valstybės žinios, Nr. 75- 3472.
19. LR Pensijų kaupimo įstatymas (2003) // Valstybės žinios, Nr. 75 - 3472.
20. Mitchell, O. S. (2000). Building the Environment for Pension Reform in Developing Countries // In: Foundations of Pension Finance. - Ed. Zvi Bodie and Philip Davis. - London: Edward Elgar.
21. Mitchell, O. S., Myers, R., Young, H. (1999). Prospect of Social Security reform. Pension research Council. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
22. Natali, D. (2004 a). La metode ouverte de coordination (moc) en matiere des pensions et de l'integration europeene. Prieiga per Internetą: <<http://www.ose.be/files/MOCpension/countryOMC.pdf>>
23. Natali, D. (2004 b). Austria. The Pension System // Research Project. Prieiga per internetą: <<http://www.ose.be/files/MOCpension/AustriaOMC.pdf>>
24. Natali, D. (2004 c). Germany. The Reformed Pension System 11 Research Project. Prieiga per internetą: <<http://www.ose.be/files/mocpension/GermanyOMC.pdf>>
25. Paas, T, Hinnosaar, M., Masso, J., Szirko, O. (2004). Social Protection Systems in the Baltic States 11 Tartu University Press, Order No.317.
26. Pensions in Europe. (2002). Luxembourg: Pension Funds Centre.
27. Sinn, H. W. (2000). Why a Funded Pension System is useful and why it is not useful 11 NBER Working Paper Series. Prieiga per internetą: <<http://www.nber.org/papers/w7592>>
28. Schwarz, A. M., Demirguc- Kunt, A. (1999). Taking Stock of Pensions reforms Around the World // Social Protection Discussion Paper No. 9917. Washington D.C.: World Bank.
29. Srinivas, P. S., Whitehouse, E., Yermo, J. (2000). Regulating Private Pension Funds' Structure, Performance and Investments: Cross Country Evidence // Social Protection Discussion Paper. Washington D.C.: World Bank.
30. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2006 a) Statistiniai duomenys. Pagrindiniai socialiniai rodikliai. Prieiga per internetą: <http://www.sodra.lt/lt.php/statistiniai_duomenys/pagrindiniai_socialiniai_rodikliai/1530>
31. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2006 b)

Atnaujinta statistinė informacija apie prisijungimą prie naujosios pensijų kaupimo sistemos už 2003 m. - 2005 m. bei už 2005 metus. Archyvas su duomenimis už 2003 - 2005 m. Prieiga per inter-

netą: <<http://www.pensijusistema.lt/index.php?-1010854274>>

32. Steponavičienė, G. (2003). Pension Reform Gets Under Way *11 Lithuania in the World*, Vol.3.

Straipsnis įteiktas: 2006 07 31
Parengtas publikuoti: 2006 09 01

Kristina LEVIŠAUSKAITĖ, Žilvinas MALINAUSKAS

PENSION SYSTEM REFORM IN LITHUANIA: OF SECOND PILLAR FOUNDING

Summary

Assuring the decent life standard for the citizens in the declension of years is one of the main components of social security policy; therefore each government must capacitate the pension system to operate normally. Historically, the world came to a situation when the pension systems in most of the countries were and remain to be public. In our days of ageing population increasing number of countries, all over the world reform their pension systems, seeking for better results and efficiency. The course of those pension reforms and analysis of the results are the subject of research of majority of foreign scientists. (Barreto, 1997; Davis, 1995; Eitelberg, 2000; Kriučkov, 2004; Kulu, Reiljan, 2004; Mitchell, 1999, 2000; Schwarz, Demirguc-Kunt, 1999; Srinivas, Whitehouse, 2000 etc.)

Lithuanian government has also launched the pension reform (2004). The core of this reform is a switch to the three pillar pension system. Next to the existing national insurance pillar, second and third pillars, which are based on accumulative pension funds, are being formed.

The information about the course of Lithuanian pension reform, as well as statistics, is being published in various periodicals and web sites, but it is fragmentary and reflects rather quantitative than qualitative results of carried reform. In short term, quantitative rates demonstrate the success of the launched reform. Yet the real success of the reform will show up only in a long term, when it will be possible to evaluate if a new pension system answer the expectations of its participants. Therefore, it is important even at present to analyse how people, who undergo this reform, assess it, what are their aspiration, expectations and how realistic they are, in accordance with the first quantitative results of pension funds activities and decision-making.

Each country has its individual appropriate pension system, which is usually based on principles that are general to all the countries. The chosen ratio between major financing methods (PAYG and accu-

problems in various countries are similar: demographic problems, small pensions, tax avoidance and lack of personal responsibility for ones own future. Thereupon budget deficit and tension in financial markets increases.

In Lithuania, as well as in 25 countries of European Union, the three pillar pension system reform is being implemented: the first pillar - retirement pension, securing subsistence level (administrated by government institutions), the second pillar - compulsory pension insurance which assures pension reliant to a contribution size (administrated by government institutions and private funds) and the third pillar - voluntary pension insurance (administrated by private pension funds).

Establishing private funds is a fundamental part of Lithuanian pension reform; funds are established as alternative institutions and competitors to an existed monopolist in social security market - SODRA. Nevertheless, the individual accumulative account system led by accumulative pension funds motivates the citizens to be responsible for their own future.

Although the switch from PAYG to the accumulation based system helps to solve fundamental economic and social problems of the country, it is necessary to consider possible threads of using accumulation based system: necessary high level of public knowledge in various matters of pension accumulation, precise and rational regulation of system organization; lavishness of funds and ineffectual investments might sharply lower assets, which were designed for pensions.

In order to identify the reasons, which influenced the respondents to choose a particular fund, and workmanship of fund personnel and to ascertain the level of public knowledge in various matters of pension reform, the inquiry of Lithuanian accumulation pension fund clients was held.

During the research it turned out that more than a half of the respondents' state reliability and guarantee as the main factors influencing their choice of fund. Most of the respondents positively evaluated the workmanship of funds personnel and quality of provided service.

While examining the respondents' opinion in various matters of pension reform it emerged that more than one third of them do not know about the possibility to change a pension fund. Equally, one third of the respondents do not know that they are in position to choose the results of accumulative pension fund and the size of their contribution via internet. These facts perfectly reveal the level of workmanship of funds personnel and a real situation in market.

Research shows, that a quarter of the respondents look forward to change a pension fund in the future, but reasons they named are quite different. One group finds the activity of

mulative funds) defines the pensions system of one or another country best. Without reference to the ongoing system type, whether it is one pillar or multi pillar, the pension system

THE PECULIARITIES AND RESULTS

accumulation pension funds too conservative and unprofitable; others believe accumulation pension funds are taking too much in the nearest time.

The survey shows that most of the respondents are satisfied with the Lithuanian pension system reform. Low level of customer information in several fundamental aspects of pension reform shows the unused possibilities of fund perfection. We might state, that there is only a small chance for the third pillar to have big perspectives. The research shows, that the reform did not come to some respondents expectations, which might condition certain movements between funds after September 1, 2006.

To sum up the results of the research, one might state that the three pillar pension system reform, which is being implemented in Lithuania, coincide such reforms in EU countries and the reform implementation pace is rapid. However, the survey shows that part of the citizens who undergo this reform are not satisfied neither with quantitative nor qualitative results of the reform.

Кристина ЛЕВИШАУСКАЙТЕ, Жилвинас МАЛИНАУСКАС

РЕФОРМА ПЕНСИОННОЙ СИСТЕМЫ В ЛИТВЕ: ОСОБЕННОСТИ И РЕЗУЛЬТАТЫ ОСНОВАНИЯ ВТОРОЙ СТУПЕНИ

Резюме

Гарантирование полноценной старости граждан является одним из важнейших компонентов производимой государством функций социальной защиты, поэтому правительство государства должно создать условия для нормального функционирования пенсионной системы. В мире исторически сложилась ситуация, когда большинство пенсионных систем было и есть государственные. В настоящее время, когда увеличивается срок жизни и число пенсионеров, всё больше государств реформируют свои пенсионные системы, чтобы их деятельность и результаты стали более эффективными. В разных странах ход и анализ производимых реформ является объектом исследований большого числа ученых (Barreto, 1997; Davis, 1995; Eitelberg, 2000; Крючков, 2004; Kulu, Reiljan, 2004; Mitchell, 1999, 2000; Schwarz, Demircuc-Kunt, 1999; Srinivas, Whitehouse, 2000).

В Литве также начата реализовывать реформа пенсионной системы (2004). Смысл реформы - переход к пенсионной системе из трёх ступеней. На ряду к уже действующей - государственной системе социального страхования, формируются вторая и третья ступени, которые обусловлены деятельностью пенсионных фондов.

О ходе реформы пенсионной системы Литвы информация и статистика публикуется в разных периодических изданий и в интернетных порталах, но она больше отражает количественные, но не качественные результаты проводимой реформы. В краткосрочном периоде количественные показатели показывают удачность проводимой в Литве реформы. Но настоящая удача реформы проявится в долгосрочном периоде и в такой степени, в какой оправдаст ожидания участников

пенсионной системы. Поэтому уже теперь важно понимать, как оценивают реформу её участники, какая их мотивация, чаяния, насколько они обоснованы на первых количественных результатах деятельности пенсионных фондов, и их принимаемыми решениями.

У каждой страны индивидуальная, характерна только для неё пенсионная система, но она основывается на общих для стран принципах. Выбранное соотношение между главными способами финансирования (PAYG и фондовая накопительная) лучше всего характеризует пенсионную систему одной или другой страны. Независимо от того, пенсионная система одной или трёх ступеней действует в стране, у разных стран похожие проблемы: демографические проблемы, маленькие пенсии, неуплата налогов, нет личной ответственности за своё будущее. Из-за этого увеличивается дефицит бюджета, напряжение на финансовом рынке.

В Литве, как и в других ЕС -25 странах, реализуется трёхступенчатая реформа пенсионной системы: первая ступень - государственная пенсия, в старости гарантирует прожиточный минимум (администрирует государственные институты), вторая ступень - обязательное государственное страхование (администрирует и государственные институциональные фонды).

Основания накопительных фондов в Литве являются существенной частью реформы пенсионной системы - фонды основаны, как альтернатива и конкурент государственному монополисту на рынке социальной защиты - «Содра». К тому же система индивидуальных накопительных вкладов, производимая фондами, увеличивает ответственность жителей за своё будущее.

Хотя переход от PAYG к пенсионной системе по

принципу накопления и помогает решать существенные проблемы государственной экономики и социального сектора, однако надо обратить внимание на возможные угрозы: высокий уровень информированности граждан по разным вопросам накопительной пенсионной системы, а также организация точного и рационального управления; расточительность и неудачные инвестиции фондов могут существенно уменьшить средства, предназначенные для пенсий.

Чтобы идентифицировать условия, повлиявшие на респондентов при выборе фонда, профессионализм работников фонда, а также стараясь выяснить уровень информированности общества по разным вопросам пенсионной реформы, был проведён опрос клиентов пенсионных фондов Литвы.

В ходе опроса выяснилось, что более чем для половины респондентов самыми важными условиями при выборе фонда являются надёжность и гарантии. Большая часть опрошенных положительно оценило качество обслуживания и профессионализм служащих фондов.

Исследуя мнения респондентов по разным вопросам пенсионной реформы, выяснилось, что больше чем треть не знает о возможности поменять фонд. Так же треть не знает, что можно проверить результаты фондов и проверить величину своего вклада в Интернете. Это раскрывает уровень профессионализма работников фондов и реальную ситуацию на рынке.

Во время исследования выяснилось, что четверть опрошенных планирует поменять пенсионный фонд в будущем, но по разным причинам. Одна группа думает, что деятельность фонда слишком консервативна и приносит слишком малую прибыль; для другой группы фонды слишком рискуют и поэтому ненадёжны.

Мнение респондентов о величине платежей «Содры» направленных в фонды, хорошо характеризует реформу: две трети всех опрошенных, которые предполагают, что часть платежей в фонды должны быть таковы - каковы установлены или увеличены - принадлежат к группе сторонников реформы, чья поддержка при реализации реформы является существенной, надеясь на удачный исход реформы. Респонденты думающие, что величина платежей в фонды слишком велика, могут быть причислены к группе неудовлетворенных реформой.

Чтобы характеризовать III-ю ступень, необходимы более широкие исследования. Данные нашего опроса показали, что респонденты предпочитают не инвестировать в предлагаемую добровольную ступень, зная, что за вклад государство ответственности не несет.

Опрос показал, что большинство респондентов довольны проводимой реформой. Но исследования показали, что не все удовлетворены и количественными, и качественными результатами реформы.

Низкий уровень информированности участников по важнейшим вопросам пенсионной реформы оставляет место для совершенствования деятельности пенсионных фондов.